

להר"ר לך זרוע עם גבורה תעז ירך תרום מינה:

יש מקומות שנוהגין לתקוע תשר"ת (במונקאטש גם תשר"ת) ואח"כ אומרים:

(לנוסה מונקאטש) יהוה מלך יהוה מלך יהוה מלך יהוה מלך לעלם ועד (ב"פ)

רחמנא אידבר לן קימיה דיצחק עקידיא

מונה שבחן של ישראל ומעלתם, ודביקותם בה' ובתורתו גם בהיותם מעונים בגלותם, וביכות כל זאת יושיעם ה'

אום אני חומה. האומה כנס" אומרת אני חזקה כחומה נאצת
ואמונת ה': ברה כחמה. אורה נצורה ומאירה כחמה:

כובע ישועה

שעדיין לא זזה השכינה משם] דאפילו שהוא עתה "תל", בחורבנה, עם כל זאת כל הפיות פונים שם וצריכים להתפלל מול המקום ההוא, וכן הוא כוונת הכתוב בשיה"ש "בנוי" שלעולם הוא דומה כבנוי ומשוכלל, ולא יתכן אצלו החורבן באשר שהוא "לתלפיות", שאף בשעת חורבנו ותל לבד ג"כ כל הפיות פונים אליו.

אום אני חומה

אום אני חומה, מי"ט תיבות עד תמוכים עליך, נגד ישראל שדורשים התורה מי"ט פנים טהור ומי"ט פנים טמא, ולכן יסד לומדת יראתך, מי"ט שערי בינה נגלו למשה ולאברהם אבינו (טעמי וסודות התפלה להרוקח)

מתחיל בא' ומסיים בכ' תמוכים עליך, הכוונה לשם בי"ט שהוא גימטריא כ"א, והוא ממונה על הצלה בגזירת השם יתברך ברוך הוא, ובמקומות הוספונים (יסוד יוסף)

חומות השו"ת

אום אני חומה 'אום', פי' אומה הישראלית, כדכתיב (במדבר כה) ראש אומות קצת וכתוב (ישעיה נא, ד) ולאומים אלי האזינו קצת 'אני חומה' ע"ש הכתוב (שיר השירים ח, י) אני חומה ושדי כמגדלות, וברש"י שם, אני חומה, חזקה באהבת דודי [הקב"ה]. וי"מ 'אני חומה' במצות ובמעשים טובים להגן כחומה קצת, ומקורו ממדרש (שה"ש רבה פרשה ח, ט) אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, אנו חומה ונעמיד מצות ומעשים טובים כחומה. ובגמ' פסחים (פז). אמר רבי יוחנן אני חומה זו תורה, ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים, ורבא אמר אני חומה זו כנסת ישראל [פרש"י: גודרים עצמן מלטמע בעובדי כוכבים] ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, עיי"ש. וי"מ 'אום אני', אני שנקראתי ולאום מלאום יאמץ (בראשית כה, כג), 'חומה', כלומר מצפה מתי יבא גאולתי, 'חומה' לשון ראייה, כמו וירא ישראל (שמות יד, ל) מתרגם וחמון ישראל קצת.

ברה כחמה מלשון הכתוב (שה"ש ו, י) יפה כלבנה ברה כחמה, פי' מאירה בברירות כשמקצת, בים היה אורה כלבנה שכל העולם ראו אותה, אך מכל מקום היתה פגומה שחטאו,

(קצת) שיחה שלימה וכ"כ בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ה) דקאי בחורבנו. עי' שו"ת בנין שלמה (סי' ט"ז) דרריש דאף לאחר החורבן שנעשה 'תל', כל פיות פונים אליו. (קצה) דרש ציון (קצו) רוקח (קצז) רוקח (קצח) פי' מכת"י לא' מהראשונים (קצט) רוקח

גִּוְלָה וְסוּרָה. דְּמַתָּה לְתַמָּר.

גולה וסורה. גולה צלומ, וסורה
מירושלים למקומות רחוקים: דמתה
לתמר. נדמה לתמר שקומתה זקוף ואינה משתחוה לע"ז:

כובע ישועה

ובשעת קבלת התורה פסקה זוהמתן ונעשה ברה כחמה, וי"מ בזמן גלות בבל הי' יפה כלבנה, ולא כשמש שלא היו צדיקים כל כך, ואחר ששבו בתשובה אמר 'ברה כחמה יא'.

ובליקוט שיר השירים (רמז תתקצב, וכע"ז בשהש"ר ו, טז) איתא 'יפה כלבנה מה הלבנה ביום ובלילה כך ישראל שולטים בעולם הזה ובעולם הבא, יכול כלבנה יהיו חסרים [פ'] כמו הלבנה שיש זמן שאין אורה נראה כלל, אף ישראל יש זמן שהם רשעים גמורים] תלמוד לומר 'ברה כחמה' [היינו שלעולם אף בהיותם בשפל המדרגה בדרכי התורה גם כן אין עיקר אורם ואמונתם חסר], מה חמה שלמה כך ישראל מלאים במצות'. אי מה לבנה אין אורה ברור [דהיינו שעיקר האור ג"כ מעורב בחושך ואין לה אור עצמי] כך ישראל כו' [היינו שיש זמן שאין בהם צדיקים גמורים לגמרי] 'תלמוד לומר ברה כחמה' [דהיינו שיש בהם לעולם צדיקים גמורים גם כן יחידי סגולה ממש כמו השמש בגבורתה]^א.

וי"מ ברה כחמה, כשם שהחמה מברר את הפירות, שמבשל אותם ומעביר השחרור של בוטר הפרי ומביא הצלולית ועושה אותו צלול, והלבנה באה בלילה ומקרת אותם שלא יבא עליו רמה ותולעה ומיפהו, כך הקב"ה מברר את ישראל מעונותיהם דכתיב (הושע ז, ו) ואני יסרתי חזקתי זרועותם, יסרתים בעולם, שיהיו כחמימות של שמש, ולולי שהתורה מקרת אותם ומיפה אותם, כמו שכתוב (ירמיה מו, כח) כי אעשה כלה בכלל הגוים אשר הדחתך שמה ואותך לא אעשה כלה^ב. וי"מ שפסוק זה מדבר בנפש הצדיק שכל זמן שהיא משתדלת בתורה ובמצות ובמעשים טובים הולכת מעילי לעילוי ועולה ממדרגה למדרגה, ומפני שאור הלבנה נוטה אל השחרות, ואפילו גוף הלבנה בעיגול שלה נוטה אל שחרות מעט ואין אורו בהיר, ועוד שהאור שלה מושאל מן החמה, לכך הוסיף ואמר 'ברה כחמה' כדי להגדיל האור, ולהמשיל אור הנפש לאור השמש שהוא אור בהיר ואינו נשאל אלא אורו מעצמו, כן הנפש אורה מעצמה, ולכך נמשלה הנפש לשמש, וכדי להמשיל שלמות הנפש אל שלמות האור שהוא המאור הגדול, ולכך הזכיר כאן ברה כחמה^ג. וי"מ 'ברה כחמה' כי עם ישראל באמונתם התקיפה הם משפיעים מאמונתם על כל האומות העולם, כשם שהחמה משפיע מאורה על כל התבל, וגם הלבנה מקבלת אורה מאת החמה, וזהו מה שאמרו חז"ל (תענית ג.) כשם שאי אפשר לעולם בלי רוחות כך א"א לעולם בלי ישראל, כי הם מלמדים דעת לכל עם הארץ^ד.

ויש מבארים דמיון בני ישראל לחמה, שבזה מובדל הארת החמה מן הלבנה, דהחמה היא עילה ראשונה שמקבלת הארתה מאת הקב"ה והלבנה מקבלת הארתה מהחמה, וכן השפעת בני ישראל כשהם בשלימות המעלה הוא מאת הקב"ה עצמו בלי שום כח אמצעי, זהו 'ברה כחמה' שמקבלת טובה מהקב"ה עצמו^ה.

גִּוְלָה וְסוּרָה מלשון הכתוב (ישעיה מט, כא) גולה וסורה ואלה מי גדל, ופירש"י 'גולה וסורה' מוסרת מכל אדם הכל אומרים להם סורו ממני. וי"מ 'גולה וסורה' עתה היא בגולה

(ר) צרור המור על שה"ש (רא) רס"ג על שה"ש (רב) שיחה שלימה (רג) פ' מכת"י לא' מהראשונים (רד) בד הקמח ערך רשות (רה) שיחה שלימה (רו) דובר שלום

כובע ישועה

ו'סורה' משמחה^ה. וי"מ גולה, גלה ממקומי, ו'סורה' שגם במקום שהייתי לא הניחו לי לשבת במנוחה רק הייתי סורה ממקום למקום^{יב}. וי"מ 'גולה וסורה' עם שלפעמים היא גולה וסורה למקומות רחוקים המצירים לה, עם כל זה דמתה לתמר וכי"מ וי"מ לפי דברי המדרש (איכ"ר פ"א. טז) גלתה יהודה, אומות העולם אינן גולים אלא אף על פי שגולים אין גלותם גלות, אומות העולם שאוכלים מפתם ושותים מיינם אין גלותם גלות, אבל ישראל שאין אוכלין מפתם ואין שותין מיינם גלותם גלות, וזה שאמר 'גולה וסורה' כשהיא בגלות היא 'סורה' מהן, שצריכה להיות סרה מהם בכל עניניהם, שאין אוכלת משלהם^{יג}.

ויתכן עוד, שלבד שהיא 'גולה' מארצה היא ג"כ 'סורה' ונדודה, שגם איננה נפקדת באגרת שלומים מרחוק, והכוונה בזה שאין עוד לנו נביא ויודע עד מה, ואפילו בת קול שהיו משתמשין בו ג"כ אין לנו, וגם נסים אין אנחנו רואים עוד, כמו אב הגולה את בנו וגם מסיר לבו ממנו חלילה^{יד}.

זמירות התורה

דמתה לתמר מלשון הכתוב (שיר השירים ז. ה) דמתה לתמר, ופירש"י נרמזה כאן תקופת נבוכדנצר שכל האומות היו כורעות ונופלות לפני הצלם שהעמיד נבוכדנצר וכנסת ישראל עמדה בקומה זקופה כתמר הזה (עי' תוי"כ אחרי פי"ג הלי"ד). וכן איתא במדרש חזית, מה תמר קומה זקופה, כך ישראל אין כופפין קומתן לע"ז, לכך נאמר זאת קומתך דמתה לתמר, [מיכן ההולך לפני בית ע"ז לא ישתחוה, דומיא במסכת ע"ז (יב.) נפלו לו מעות לפני ע"ז לא ישוח אחריהם שנראה כמשתחוה לע"ז^{יז}]. ועוד דרשו (סוכה מ"ה:.) מה תמר זה אין לו אלא לב אחד [פרש"י, כעין מוח יש בו, ואין לו אלא בעץ האמצעי הזקוף ועולה וגדל למעלה, ולא בחרותיו ומכבודותיו], אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמיים^{יח}.

ובמדרש רבה (במדכ"ד ג. א) דרשו כמה דברים שנמשלו ונדמו ישראל לתמר: מה התמר הזה צלה רחוק, כך מתן שכון של צדיקים רחוק מהם עד לעולם הבא. מה התמרה הזו עושה תמרים ועושה קוצים, וכל מי שהוא מבקש לגבות תמרים הקוצים שיש בה שולטין בו, כך הם הצדיקים, כל מי שאינו משמר עצמו מהם נשיכתן שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף, ואף כל דבריהם כגחלי אש. ד"א מה תמרה זו אין בה פסולת, אלא תמרים לאכילה, לולבין להילול, חריות לסיכוך, סיבים לחבלים, סנסנים לכברה, שפעת קורות לקרות בהן את הבית, כך הם ישראל אין בהם פסולת, אלא מהם בעלי מקרא, מהם בעלי משנה, מהם בעלי אגדה, מהם בעלי מצות, מהם בעלי צדקות. ד"א מה תמרה זו לבה מכוון למעלה, כך ישראל לכן מכוון לאביהן שבשמים. ד"א מה תמרה זו יש לה תאוה, כך צדיקים יש להם תאוה, מה תאותם, הקב"ה. מה התמרה עושה פירות, כך הצדיקים עושים פירות. מה תמרה וארז כל מי שהוא עולה לראשם ואינו משמר א"ע הוא נופל ומת, כך כל מי שהוא בא ומזדווג לישראל סוף שהוא נוטל את שלו מתחת ידיהם. מה תמרה וארז גדולים מכל האילנות, כך ישראל גדולים מכל האומות. מה תמרה אם נעקרה אין לה חילופים, כך הם הצדיקים אין להם חילופים בשעה שמתים^{יט}.

ובמדרש שה"ש רבה (פ"א א) דריש על חנניה מישאל ועזריה, 'דמתה לתמר' מה תמר נגזרה עליה שריפה ולא נשרפה, אף אלו נגזר עליהם שריפה ולא נשרפו, א"ר אבהו כשם שעשיתי נס לתמר וכי"שתי את שונאיה כך אני עתיד לעשות לכם נס ולכייש שונאיכם וכו'.

(רז) רוקח (רח) מלבי"ם ישעיה שם (רט) דרש ציון (רי) שיחה שלימה, דובר שלום (ריא) שיחה שלימה (ריב) רוקח (ריג) רוקח (ריד) הובא בתוס' מנחות עא. ד"ה מרכיבין

הַהֲרוּגָה עֲלֵיךְ. וְנַחֲשֶׁבֶת כְּצֶאֱן טַבְּחָהּ. זְרוּיָה בֵּין מַכְעִיסֶיהָ.

ההרוגה - ר"ג הַרְוּגָה (מח' מכת"י): כצאן טבחה - ר"ג לְטַבְּחָהּ (מח' מכת"י):
בין מכעיסיה - ר"ג בֵּין מַכְעִיסֶיהָ (רוקח):

ההרוגה עליך. נהרגת נשניל
קידוש שמך: ונחשבת כצאן
טבחה. חסודה ללא לטעם יוצל:
זרויה בין מכעיסיה. מפוזרת בין
אנשים המכעיסים אותה:

כובע ישועה

ובזוהר הקדוש (קכו). אמרו: דמתה לתמר, כמה חביבה כנסת ישראל קמי קוב"ה דלא מתפרשא מניה, כהאי תמר דלא פריש דכר מן נוקבא לעלמין, ולא סליק דא בלא דא, כך כנסת ישראל לא מתפרשא מקודשא בריך הוא.

ובתרגום שמש הירושלמי זאת קומתך דמתה לתמר' בזמן שהכהנים פורסים את ידיהם בתפלה ומברכים את אחיהם בני ישראל דומות אצבעות ידיהם כלולבי התמר וקומתם כדקל, וקהליך עומדים פנים בפנים כלפי הכהנים ופניהם כבושות בארץ כמו אשכולות ענבים.

ההרוגה עריך מלשון הכתוב (תהלים מד, כג) כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, ודרשו ע"ז חז"ל (גיטין נז): שהן מליץ בכל יום וגם יראים מן אויביהם^{ר"טו}.

י"מ 'ההרוגה עליך' בפועל מוסרים נפשם למיתה ליהרג על קדושת שמו ית', ונחשבת כצאן טבחה, שמוסרים נפשם 'במחשבה' בכל יום תמיד בקריאת שמע, חושבים שמוכנים למסור נפשם למיתה, וכמ"ש הראשונים ז"ל^{ר"טז} על אומרו כי עליך הורגנו בכל יום, וכי אפשר ליהרג בכל יום, אלא שבכל יום שאנו קורין בק"ש ובכל נפשך ומסכימים על כן הרי הוא כאלו הורגנו באותה שעה עליו ית' כי כל המסכים על זה כאילו עשאו, ומקורו בזוה"ק (ח"א קכד: וח"ג קצה): כתיב ואהבת את ה' וגו', ותאנא כל המכוין לבו בהאי פסוקא, כדי למסור נפשו על קדושת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו, הה"ד כי עליך הורגנו כל היום^{ר"יז}.

ונחשבת כצאן טבחה סיפא דקרא מחרוז הקודם (תהלים שם) נחשבנו כצאן טבחה, כלומר שעומדים תמיד מוכנים לטבוח על כבוד שמים ומחכים ומצפים לזה כצאן העומדים לשחיטה שיחכו מתי יבוא זמן תכליתה^{ר"יח}, או הכוונה כמו הצאן העומדים לשחיטה ולא כצאן העומדת לחלב ולולדות, אשר אם יבוא אחד וישחטה לא יצטער שום אחד על מיתתה^{ר"יט}, וכן השוחט עצמו אין מתפעל בכל מאומה, כי כן הושת מיוצר הטבע, שלכך בראה, וכן הגוים בעת שהרגו בציון לא התפעלו ברגשת נפשם כהורג אדם, רק כשוחט צאן לטבח^כ. או כמו הצאן אשר מובלים לטבח שאינם מצפים לשלום גמול עבור שנטבחים, ולא עבור כבוד אשר יגיע להם במוסרם נפשם למיתה, ולא בעבור שאין החיים נחשב אצלם למאומה, כן הצדיקים המוסרים נפשם למיתה אין מצפים עבור תשלום פרס ושכר לעוה"ב, או שיגיע להם איזה כבוד לעשות להם שם בעולם, או בעבור שאין החיים נחשב אצלם למאומה, אך ורק עבור כבוד שמו ית'יבא.

זרויה בין מכעיסיה כמ"ש בילקוט ירמיה (רמז רצג) 'ואזרם במזרה בשערי הארץ (ירמיה טו, ז) זהו שאמר הכתוב (ויקרא כו לג) ואתכם אזרה בגוים זו מדה קשה לישראל, שבשעה שבני המדינה גולים כולם למקום אחד והם רואים זה את זה מתנחמים, ואתם אין אתם

(רעו) רוקח (רעז) שו"ת הרשב"א ח"ה סי' נה, וכו"ה בחרדים פ"ט אות טז, ע"י ספרי ואתחנן ז' (ריז) דובר שלום (ריח) שיחה שלימה (ריט) שיחה שלימה (רכ) דובר שלום (רכא) שם

חבוקה ודבוקה בך. וזלמנומך חזקיס ודנזקיס נך: טוענת עלך. נושאת עליה עול מלכות שמים ועול מלכות ועול גלות:

חבוקה - י"ג חשוקה (רוקה):

כובע ישועה

כן, אלא עתיד אני לזרות אתכם בין אומות העולם כאדם שזורה שעורים במזרה ואין אחד מהם דבקה לחברתה שנאמר ואזרם במזרה. 'בין מכעיסיה', ע"פ הכתוב (דברים לב, טו) בגוי נבל אכעיסם, פי' שיכעסו ממעשים המכוערים שיעשו הנבלים עמהם^{רב}. וי"מ עפ"י הכתוב 'זוריתם בארצות' (יחזקאל כט, יב), מפורזין בין גוים המכעיסים אותך^{רב} ומכנים קדושתך לעול הזימה [כיניו לה' אותו האיש' של הנזרים שר"ן] בלה בקברו תלוי פגר מובס ומובא שר^ב.

ויש מפרש דקאי אדלעיל, 'ההרוגה עליך ונחשבת כצאן טבחה' שהם אינם נחשבים בעיני האומות כי אם כצאן לטבח יובל, לכן עשה עמהם הקב"ה חסד ופזרון בין האומות, כדי שלא יהרגו אומות העולם את ישראל, כמאמרם בפסחים (פז). צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזרון בין אומות העולם, וכן הוא אומר בהמן שאמר לאחשורוש (מגילה יג): קרחה אני עושה במלכותך עיי"ש^{רב}. י"מ לשבחן של ישראל, שאף על פי שהם זרויים שזה גורם ביטול שמירת הדת בפועל, באשר יחסרון האמצעים, וכן קשה לשמור הל"ת, והם נמצאים 'בין מכעיסיה', המבזים אותה ומכעיסים אותה על שמירת דתה ותורתה, ובכל זאת לא יגרמו מניעה רק 'חבוקה דבוקה בך'^{רב}, וכעיי"ז י"מ לשבחם של ישראל קצת באופן אחר, שאף שנמצאים בגלות תחת גוי נבל, עם כל זאת הם מובדלים ומופרשים מדרכי האומות, ואינם מתחברים כלל עמהם, וזה שבחה של האומה הישראלית שאין משלימין עם המצב בהיותם נמצאים בין הגוים, ודרכיהם של האומות הור אצלה בבחי' 'מכעיסיה' שאינם מתקבלים ומרוצים אצלם^{רב}.

חבוקה ודבוקה בך' הם חושקים לידבק בך - 'חבוקה' ע"פ הכתוב (שה"ש ב, א) וימינו תחבקני, ו'דבוקה' כדכתיב ואתם הדבקים בה' אלקיכם (דברים ד, ד) הם חושקין לידבק בך^{רב}, וי"מ בהמשך לדלעיל, ויובן על פי משל בן המלך כשהוא אצל אביו אין חידוש שאוהב את המלך וירא ממנו, אבל כשנתפס בן המלך בשביה^{רב} הוא רועק מאביו מרחק רב ואעפ"כ זוכר את אביו המלך ומשתוקק לחזור אל המלך מזה ניכר אהבתו, וזה שאומר הפייטן איך ניכרת אהבתם של ישראל לאביהם שבשמים, שאף על פי שהם 'זרויה בין מכעיסיה' עם כל זאת 'חבוקה ודבוקה בך' ואינה מהרהרת אחר מידותיה^{רב}.

עוד י"מ בקישור לדלעיל 'זרויה בין מכעיסיה' שאף על פי שהם זרויים ופזורים זה מזה, עם כל זה הם 'חבוקה' בינה לבין עצמה איש אל רעהו מתאחדים תמיד בלבותם לתורה ולתעודה, וזה גורם לה שאף על פי שהיא 'בין מכעיסיה' לא יכלו להסיר את לבה ורק נשארת 'דבוקה בך'^{רב}. וכפל הלשון 'חבוקה ודבוקה' יבואר 'חבוקה' לעין רואים בקיום המצות, כמו אחד שמחבק את חברו שזה דבר הנראה לעין כל, והמצות מעשיות הם כמו החיבוק הנראה לעין, ו'דבוקה' בך, בדיבוק פנימי הוא 'דבוקה' בגודל האהבה רק 'בך'^{רב} או יבואר הכפל 'חבוקה' כשהוא באתערותא לדלעילא שאז הוא כעין חיבוק שהמקרב אליו זולתו הוא מחבקו בידו ע"ד שנאמר (שיר השירים ב,

(רבב) מלבי"ם שם (רבג) הרוקה גורס 'מכעיסיה' (רכד) רוקח, דרש ציון (רכה) דובר שלום (רכז) שיחה שלימה (רכח) דברי יואל (אות קג) (רכח) רוקח, גי' הרוקה 'חשוקה ודבוקה בך' (רכט) יעב"ץ, שערי ישועה בשם ספר א' (רל) שיחה שלימה (רלא) שיחה שלימה

יְחִידָה לְיַחֲדָךְ. כְּבוֹשָׁה בְּגוֹלָה.

יחידה ליחדך. אומה יחידה, המיחדים שמך בכל יום ואומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד: כבושה בגולה. אף שכבושים נגלות אף על פי כן:

כובע ישועה

(ה) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, וכשהוא באתערותא דלתתא מתואר שהיא 'דבוקה' בו ית' שרודפת אחריו ומתדבקת בו, זהו חבוקה באתערותא דלעילא ודבוקה באתערותא דלתתא רל"ב.

טוענת ערך עול שמים לעבדך רל"ג והוא מלשון הכתוב (בראשית מה, ז) טענו את בעירכם רל"ד, שהיא סובלת עול הקב"ה ועול מצות ועול גלות רל"ה, נושאת עול התורה עליה ולא מתייגעת בה רל"ו, הוראת 'עול' הוא בענין שהוא למעלה ויותר מחוקי הטבע, וזה שלימות העבודה לעבוד את ה' למעלה מכחות הטבע כמו מלאכי השרת שנאמר בהם שמקבלים עליהם 'עול' מלכות שמים, וזה 'טוענת עולך' שגם דברים שלמעלה מכחה טוענת לישא עליה רל"ז.

יחידה ליחדך 'יחידה' גוי אחד (ש"ב ז, כג) 'ליחדך' מיחדת בכל יום ויום ה' אחד (דברים ו, ד) רל"ח שכל האומות הם עובדים את ה' בשיתוף, אבל בני ישראל הם יחידים המייחדים שם ה' ולכן נקראו עם המייחדים, וגם הם אגודים וקשורים כל אחד להדדי, כדכתיב בהו ישראל גוי אחד רל"ט, ועוד שכל האומות מכירין את הטובה לטוב ואת הרעה הבא עליהם לרעה, לא כן ישראל שמברכין בין על הרעה ובין על הטובה **הזיתים שמתו יתברך** לא תצא הרעה, ורק המה יחידים בזה ליחדך בתכלית האחדות שגם היסורים שאתה מביא עליהם הוא ממקום טובך ית"ם. המשך הפייטן מבואר לפי המדרש רבה (פ' וירא פנ"ב, ב) א"ר אלעזר לבעל הבית שהיה לו שתי פרות אחת כחה יפה ואחת כחה רע על מי הוא נותן את העול לא על אותה שכחה יפה, כך אין הקב"ה מנסה אלא הצדיקים שנאמר (תהלים יא, ה) ה' צדיק יבחן, וזו' ש'טוענת עולך' לכך ניתן עליה לטעון את עול הקב"ה, לפי שיחידה ליחדך' שישאל יש להם הנפש היפה והרוח הטהור והנשמה הקדושה החי לעד בהתורה והמתאחדת לעול מחוללה תמיד למסור נפשה לה', והיא היחידה ליחד את ה' ולהפקיר את עצמה בעד אחדותו, ולזאת כוחה יפה ליתן עליה העול רמא.

כבושה בגולה נכבשת לכל עובר עליה במיסיס רמ"ב וי"מ לפי"ד חז"ל שדרשו במד"ר (שמור"ר פל"ו) זית רענן יפה פרי תואר וגו' (ירמיה יא, טז), וכי לא נקראו ישראל אלא כזית הזה בלבד וכו' אלא מה הזית הזה וכו' ואח"כ טוחנין אותו כו' ומביאים אבנים עליהם ואח"כ נותנין את שמנן כך ישראל באים אומות העולם וכופתין וכו' ואח"כ עושין תשובה, שהכוונה בזה שכל מיני פירות אם כובשים אותם ומטלטלים אותם אז נשחת טעמם וריחם נמר, אבל הזיתים המה נעשים משובחים ע"י זה, ועיקר שמנם הם מוציאים רק על ידי טלטול וכבישה ואז המה לאור עולם להאיר לארץ ולדרים באורם ולהריח בריחם, כך ישראל שעיקר התשובה המה עושים על ידי סבלם בגולה ועל ידי שדורכים אותם באבני נגף וצורי המכשול הרבים וטלטול ונענוע ממקום למקום, ואז אדרבה לא די שהמה בעצמם נעשים יפים וטובים, ומוציאים כל שמנם הטוב, אלא שגם מוסיפים להאיר לכל העולם באורם ולהריח בריחם לכל רמ"ג.

(רלב) דובר שלום (רלג) רוקח (רלד) דורש ציון (רלה) שלי"ה (רלו) שיחה שלימה (רלז) דובר שלום (רלח) רוקח, יעב"ץ (רלט) שיחה שלימה, דובר שלום (רמ) דובר שלום (רמא) שיחה שלימה (רמב) רוקח (רמג) שיחה שלימה